

JAARVERSLAG LECTORAAT GEMEENTEOPBOUW

1 juni – 31 december 2006

1. Ontwikkelingen in het kennis- en beroepsdomein

Het lectoraat Gemeenteopbouw is gevestigd aan de Christelijke Hogeschool Ede en is verbonden met de Academie voor Theologie (GPW+GL+IGT) binnen de CHE.

Het lectoraat houdt zich in het bijzonder bezig met het versterken en verbeteren van de relatie van de Academie voor Theologie (AvT) met het werkveld en met de toekomst, taak en positie van HBO-theologen (prof. Ba) in het werkveld. Dit werkveld wordt primair gevormd door kerken en evangelische gemeenten (waarbij de Protestantse Kerk in Nederland de grootste werkgever is) en secundair door christelijke organisaties (zoals de Evangelische Omroep en zendingsorganisaties), overheidsinstanties (zoals justitiële inrichtingen) en maatschappelijke instellingen (zoals ziekenhuizen en verpleeghuizen). Het lectoraat zal vooral accent leggen op de protestantse kerken (als generieke term) en evangelische gemeenten als werkveld. Deze keus stemt overeen met de aanvraag van het Lectoraat door de AvT bij het SKO: daarin wordt 'gemeenteopbouw' genoemd als opleidingsdomein en worden vooral de kerken genoemd als beroepsdomein (*Aanvraag*, B-1).

Met gebruikmaking van de gegevens uit het onderzoek naar de kerken als werkveld en met enig aanvullend onderzoek, zal het lectoraat in een later stadium ook aandacht geven aan de toekomst, taak en positie van HBO-theologen in de rest van het werkveld.

Het doel van het Lectoraat is bij te dragen aan een betere aansluiting tussen de theologische HBO-opleiding en het werkveld en een duidelijke eigen profilering van de HBO'er in dit werkveld.

De context waarin het lectoraat zijn werk doet, is er één van snelle en diep ingrijpende veranderingen. Kerken en christelijke organisaties reageren op verschillende manieren op deze veranderingen. Daaruit komen vragen en uitdagingen voort aan de opleidingen die proberen kerken en christelijke organisaties te voorzien van capabele professionals.

De veranderingen in christelijk Nederland zijn voor iedereen zichtbaar. Het in 2006 verschenen SCP-rapport *Godsdienstige veranderingen in Nederland* beschrijft de ontwikkelingen duidelijk genoeg. De vier belangrijkste zijn: (1) de kerken verliezen nog altijd leden, (2) de ontkerkelijking lijkt tot stilstand te komen of zelfs iets om te buigen bij de jongste generatie kerkleden, (3) de jongeren zijn in het algemeen orthodoxer en belijdender dan de oudere kerkleden, en (4) voor Nederland in het algemeen zien we een onverminderd hoge religiositeit, ook hier nog meer onder jongeren dan onder ouderen. Deze religiositeit neemt echter doorgaans weinig institutionele vormen aan.

Kortom, aan de buitenkant brokkelt het gebouw nog altijd af, terwijl aan de binnenkant een ingrijpende verbouwing plaatsvindt. Voor mensen die verantwoordelijkheid dragen in de kerk, betekent dit heel wat. Er is weinig rust en voorspelbaarheid meer. Er ontstaan nieuwe vormen van kerk-zijn, door de mediamaatschappij ontstaat een voortdurende stroom van informatie die ook de kerken en kerkleden niet ongemoeid laat. Predikanten moeten overal een mening over hebben, hun wordt gevraagd om aan elke hype mee te doen. Mensen die pastorale zorg verlenen, komen te staan voor generatieverschillen, voor verdriet om de neergang, voor de enthousiaste initiatieven van jongeren die de secularisatie voorbij zijn.

Ook de overheid heeft invloed op de veranderingen. Door de Wet Maatschappelijke Ondersteuning trekt zij zich meer terug uit de maatschappij. Kerken en christelijke organisaties behoren tot de aangewezenen om dit gat te vullen. Immers, nog altijd mobiliseren zij verreweg de meeste vrijwilligers in Nederland en zijn zij de belangrijkste bronnen van sociaal kapitaal. Dat vraagt om nieuwe professionaliteit, om een goed besef ook van kerntaken en verantwoordelijkheden.

De veranderingsprocessen in Nederland en de opkomst van nieuwe vormen van religiositeit roepen ook de vraag op in hoeverre onze samenleving kan blijven rekenen op de kerken als bronnen van sociaal kapitaal. Het recente WRR-rapport *Geloven in het publieke domein* (2006) stelt op dit punt serieuze vragen. Zullen nieuwe gemeenschapsvormen, veelal lichter en vluchtiger dan de traditionele, in staat zijn dezelfde mate aan vrijwillige inzet voor de publieke zaak te genereren als de afkalvende kerken? Voor het lectoraat is deze vraag ook interessant, in zoverre het zich mede wil richten op de opkomst van nieuwe kerkelijke en christelijke initiatieven tot gemeenschapsvorming. Welke dynamieken ontstaan hier en in welke mate wordt hier sociaal kapitaal gegarandeerd voor het Nederland van de toekomst?

Voor dit soort vragen staat een opleiding als Godsdienst Pastoraal Werk in Ede. Het lectoraat Gemeentebouw speelt een belangrijke rol in het vinden van antwoorden. Het lectoraat zal zich de komende tijd richten op de volgende centrale vraag: *‘Wat betekent het om in deze tijd verantwoordelijkheid te dragen in een kerk die haar missie uitvoert in een snel veranderende omgeving en die zelf ook aan ingrijpende veranderingen onderhevig is?’*. Daarbij letten we, zoals gezegd, in het bijzonder op de HBO-theoloog ofwel de kerkelijk werker.

2. Inbedding van het lectoraat

2.1. Binnen de Hogeschool

De lector is op 1 juni 2006 benoemd. De overige kenniskringleden ontvingen hun benoeming op 1 augustus 2006.

Het lectoraat is verbonden met de AvT. De lector heeft tweewekelijks overleg met de opleidingsmanager van de AvT. In de kenniskring is het opleidingsmanagement permanent vertegenwoordigd, via een 0,2 fte aanstelling van één van de kenniskringleden.

Het lectoraat werkt op onderdelen samen met het lectoraat Sociale Innovatie van de opleiding Personeel & Arbeid / Maatschappij, Economie & Recht. Contacten zijn gelegd met andere opleidingen (o.a. Journalistiek & Communicatie) om te bekijken of gezamenlijke onderzoeken haalbaar zijn.

2.2. Buiten de Hogeschool

Er zijn diverse samenwerkingsverbanden met andere kennisinstellingen. Via twee kenniskringleden is de Evangelische Theologische Faculteit (ETF) in Heverlee (B) permanent vertegenwoordigd in de kenniskring. Een samenwerkingsovereenkomst is in november 2006 aangegaan met de faculteit Theologie van de Vrije Universiteit in Amsterdam, wat o.a. resulteerde in een promotietraject voor docenten van de AvT (zie hieronder). Afspraken zijn gemaakt voor gezamenlijke onderzoeken met de theologische HBO-opleidingen die verenigd zijn in het LOO. Dit krijgt verder in 2007 zijn beslag en wordt daarom in dit verslag niet opgenomen.

3. Voortgang van de werkzaamheden

Het eerste half jaar van het lectoraat is grotendeels besteed aan inwerken, opstellen van een werkplan en een onderzoeksplan, het opzetten van een onderzoeksstructuur en het aanknopen van contacten. Concrete resultaten per doelgebied zijn in de loop van 2007 te verwachten. Momenteel is het volgende te melden.

3.1. Kennisnetwerk

In het kader van kennisuitwisseling met andere kennisinstellingen heeft de lector de volgende lezingen gehouden:

- 22 juni 2006: 'De kerkelijk werker in de 21^e eeuw', voor de gezamenlijke docenten van de ETF en de AvT (wordt gepubliceerd op de website van het lectoraat)
- Op 8 november heeft de lector een inhoudelijke bijdrage geleverd aan een expertmeeting van de Nederlandse Zendingsraad (werkveld) over kerkelijk pionieren. Dit resulteerde o.a. in een afspraak met de faculteit Theologie van de Universiteit Utrecht (ook vertegenwoordigd) om te komen tot een gezamenlijke publicatie over dit onderwerp, waarschijnlijk in de eerste helft van 2008.
- 17 november 2006: 'Ontwikkelingen in de kerken', voor een expertmeeting over lokaal diaconaat, georganiseerd door het lectoraat Samenlevingsvraagstukken van de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle (gepubliceerd door dit lectoraat)

Op 24 oktober heeft Jan Hoek, lid van de kenniskring en docent aan de ETF en de AvT een lezing gehouden, getiteld 'Kerkelijk werker, quo vadis?' (wordt gepubliceerd op de website van het lectoraat). De lezing werd gehouden tijdens de promotieplechtigheid van Henk Post, *De kerkelijk werker en het ambt*, 2006 (VU-promotie).

Een deel van het lectoraatsonderzoek – vooral het systematisch-theologische deel – zal worden gedaan in nauwe samenwerking met de ETF. Daartoe zijn duidelijke afspraken gemaakt en procedures uitgewerkt.

3.2. Relaties met het werkveld (kerken en organisaties)

In het novemnummer van het opinieblad CV.Koers verscheen een artikel van de lector, met als titel: 'Een snuffe zout: Juist als minderheid kan de kerk een smaakmaker zijn' (o.a. te lezen op www.cvkoers.nl/artikelen). CV.Koers heeft een centrale plaats in kerkelijk Nederland en het wordt goed gelezen in de kerken die de achterban van de CHE vormen.

Op 10 november heeft het lectoraat, samen met het lectoraat Sociale Innovatie, een expertmeeting belegd met kerkelijke pioniers. Tijdens deze meeting werden de pioniers door docenten en studenten van de opleidingen GPW en P&A/MER ondervraagd in een onderzoekopstelling. De meeting resulteerde in een nog ongepubliceerd onderzoeksrapport dat verwerkt zal worden in een later te verschijnen publicatie (zie hierboven).

Op 1 december 2006 hield de lector zijn lectoraatsrede: 'Koers bepalen in de storm: De hbo-theoloog en leiderschap in kerken en christelijke organisaties' (gepubliceerd op <http://www.scienceguide.nl/article.asp?articleid=102402#intro>). Tijdens deze lezing waren veel vertegenwoordigers van het werkveld aanwezig. Zij werden bij het onderzoeksplan betrokken via een

serie workshops. Daaruit resulteerden verschillende afspraken tot verdere samenwerking en opdrachtverlening, o.a. met de PKN en de Unie van Baptisten. Deze afspraken zullen in 2007 hun definitieve vorm krijgen en worden daarom niet in dit verslag opgenomen.

3.3. Invloed op het onderwijs

Het lectoraat is via twee kenniskringleden permanent betrokken bij de lopende processen van onderwijsontwikkeling in de AvT, zowel bij de major als bij de minor. Concrete resultaten daarvan worden verwacht vanaf medio 2007.

In het onderzoek dat door het lectoraat is gestart, zijn inmiddels drie studenten betrokken via een afstudeeropdracht.

De samenwerking met de VU heeft geresulteerd in twee promotieplaatsen voor docenten, bekostigd door de VU, voor de duur van 5 jaar (0,2 fte per persoon). Deze onderzoeken zullen nauw worden gekoppeld aan het lectoraatsonderzoek. Per 31 december zijn deze docenten voorgedragen aan de VU, na een interne selectieprocedure waarbij het lectoraat nauw betrokken was.

3.4. Contractactiviteiten

Gezien de aard van het werkveld, ligt het niet in de verwachting dat het lectoraat veel inkomsten zal kunnen genereren met contractactiviteiten. In de loop van 2007 zal dit verder duidelijk worden.

4. Uitvoering van het werkplan

Het lectoraat heeft per 31 december 2006 een voorlopig definitieve versie van het werkplan afgerond. Dit werkplan vormt de basis voor de in 2007 en 2008 te verrichten activiteiten. Ook een uitgewerkt overzicht van deelonderzoeken is beschikbaar. Het is de bedoeling dat beide documenten in het voorjaar van 2007 verschijnen op de website van het lectoraat.

5. Reactie op het rapport van de evaluatiecommissie

Dit is niet van toepassing.

6. Personele samenstelling van het lectoraat

Het Lectoraat Gemeenteopbouw had in 2006 de volgende samenstelling (lector per 1 juni, kenniskring per 1 augustus):

1. dr. Stefan Paas, lector (0,65 fte). Stefan is bovendien missionair opbouwwerker in de Christelijke Gereformeerde Kerk van Amsterdam en docent aan het Center for Evangelical and Reformation Theology aan de VU.
2. dr. Henk Bakker, docent theologie en historische theologie aan de AvT (0,3 fte). Henk is bovendien predikant in de Unie van Baptisten, docent aan het Center for Evangelical and Reformation Theology aan de VU en aan het Baptistenseminarium. Als consulent is hij geregeld betrokken bij kerkelijke opbouwactiviteiten.
3. prof. dr. Pieter Boersema (0,1 fte). Pieter is hoogleraar missiologie aan de ETF en in die hoedanigheid is hij ook docent aan de gezamenlijke vrijdagopleiding van de ETF en de AvT.

4. prof. dr. Jan Hoek, docent aan de AvT (0,3 fte). Jan is bovendien predikant in de Protestantse Kerk Nederland, buitengewoon hoogleraar aan de Theologische Universiteit Kampen en deeltijd hoogleraar systematische theologie aan de ETF.

Door het Dienstenbureau van de PKN is aan de kenniskring toegevoegd als liaison:

5. dr. Gert Noort (0,1 fte). Gert is predikant in algemene dienst van de PKN en is het hoofd van het bureau kerkelijk werkers PKN en docent aan het Hendrik Kraemer Instituut en het Hydepark.

Vanuit de AvT zijn verder toegevoegd aan de kenniskring op basis van een urencontract:

6. Nico Belo, docent gemeenteopbouw aan de AvT (120 dbu). Nico is tevens manager van het Instituut voor Gemeenteopbouw en Theologie (transferactiviteiten van de AvT) en hij verzorgt de relaties met het management van de opleiding GPW.
7. Teus van de Lagemaat, docent godsdienstsociologie en onderzoeksmethodiek aan de AvT (120 dbu). Teus zal vooral betrokken zijn bij de empirische onderzoeken van het lectoraat.

Het Lectoraat beschikte in 2006 nog niet over ondersteuning van het secretariaat van de AvT. In 2007 zal die ondersteuning 0,4 fte bedragen.

7. Begroting van het lectoraat

Inkomsten in 2006

SKO-subsidie:	86.030
Bijdrage AvT:	3.353
Bijdrage PKN:	7.143 (salaris Gert Noort)
Totaal:	96.526

Uitgaven in 2006

Salariskosten:	55.612
Overige kosten:	10.533
Totaal:	66.145